

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Parashat derakhim

Rosanes, Judah ben Samuel

הדוהי, סענאזר

Ṷinitsi'ah, 5503 [1742 oder 1743]

הקדצ ןרד

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9997

דרך כרמים דרוש יו

רוח אנוסים שכולם יהיו נמוכי רוח ונסגב ה' לבדו ביום ההוא דרך מלי מה שינסגב ה' בהשפלת הגאווים והיותם נמוכי רוח והלא גדולות ית' איכה תלויה בטוב דבר ועוד יש לדקדק באומרו ה' לבדו תהיבא תיטי שיסתפק עמו טוב דבר ועו' במה פסיים והאלילים כליל יחלוק מה קשר יש לו לביטול ע' עם הקודם א'ך עם מ' ש' יוכן הענין והוא שאלו הנסי הרוח לית להו ט' מואם מדת הגאווה ובוחר במדת הענוה ע'כ' ס'ל' שפי' נעשה אדם הוא ח'ו כפשוטו שיש שתי רשויות דלית להו שגמלך הקב"ה בתלאכי הסרת כדי ללקח מדת הענוה לזה אמר כי יום ל' נכחות על כל נאה ורם ועל כל נטא וספל שיספיל כל פעלי גאווה וכיון שיראו העולם הנקמה שיעשה ה' כפעלי גאווה ויראו כמה מאוסה היא בעיניו אז יהיו הכל נמוכי רוח וזהו גבהות האדם וספל רוח אנוסים וכיון שרואים העולם כמה היא חביבה מדת הענוה בעיני ה' הנה כי כן ונסגב ה' לבדו ביום ההוא שידעו דהא דכתיב נעשה אדם אינו ח'ו שהגדך שיסייעוהו אלא כדי ללקח מדת הענוה שיהיה הגדול כמלך בקטן ולא יהיה פתחון פה למינים לו' שתי רשויות יש וזהו שסיים והאלילים כליל יחלוק כלו' כל עובדי ע'ו שהיו סבורים סגרת המינים ככתוב נעשה אדם שיש שתי רשויות יתעצמו מן העולם שידעו שכוונת הכתוב באומרו נעשה אדם הוא ללקח מדת הענוה טיהא הגדול כמלך בקטן :

ואל זה סוכב הולך מאחר ישיעיהו במלכים ב' ס'י' ד' באומרו לחזקיהו מה אמרו האנוסים האלה ומאין יבאו אליך ויאתר חזקיהו מארץ רחוקה באו מבבל והשיב לו ישיעיהו שמת דבר ה' הנה ימים באים ונכא כל אשר בעיניך וגו' ומבניך אשר יגאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים ביהכל מלך בבל והנה ב' חלק דף ב'ג' אמרו והיו סריסים רב אמר סריסים מהם ור' ח' אמר שסמרים ע'ו בימיאם ופרט' שבימי חנניא חיטאל ועוריא נודע לכל מאין מהם בע'ו ויש לדקדק דבכמה לרב דאמר סריסים מהם ניהא דבכלל העונם שהענינו ה' לחזקיהו על מה כאתר ח'רץ רחוקה וג' על מה שהראה להם כל הגורותיו אמר לו דמלכך טיקח מבניו יעשה אותם סריסים וכמ' רש' טכן דרשם כל מלכים א'ך לר' חנינא דאמר שנסתרסה ע'ו בימיה' מה שייכות יש לזה ע'ו מה שהענינו ה' על דבריו ונר' דכוונת הענין בהקדים מאי דאמר' במדרש ס'בלק ואל מארץ רחוקה באו מבבל זה אחד מנ' סבדקן הקב"ה ולא מנאן שלמים חזקיהו היה לו להשיב לישיעיהו אמת נביאו' של מקום ואמת טואל אלי התחיל מתנאה וא' מארץ רחוקה באו מבבל ולכך נענס ע'כ' והביאו רש' שפי' למלכים ונדר' ב' ס'י' ל'ב' כתיב ולא כנמול עליו השיב וחזקיהו כי נבה לבו וכ' כל המפרשים אל דמה טענס חזקיהו היא מפני כוונה קצת למדת הגאווה וכבר כתבו שתי שיש בו נסות הרוח הוא נותן פתחון פה למינים לעבוד ע'ו באו שתי רשויות הם מדכתיב נעשה אדם לזה אמר לו ה' לחזקיהו אמת כתנאות ונתן מקום למינים לעבוד ע'ו באו כתי רשויות יש על פן ומבניך אשר תוליד יקחו והיו סריסים ביהכל מלך בבל שתעקר ע'ו ויחיהו כדי לתקן את אשר העויות טנת פתחון פה למינים לעבוד ע'ו :

וביוצא בזה אול במדרש איכה ב' בכה טככה ואל את מונא שכל נביאות קשות טנתנבא ירמיה על יס' הקדים ישיעיהו ורפאלו וכו' ירמיה אמר מרדום שלח אש ישיעיהו אמר מרדום וקדום אשכזו ואת דכא ע'כ' והנה המאמר הזה אומ' דרסוני וחיו דמה שייכות יש לדבריו ישיעיהו עם דבריו ירמיה אטו היתכא דמרום מרום דרם הא ודאי טהוא דבר קשה לכמוע ונר' דזה יוכן עם מאי דאמרין במד' לא חרבה ירוסלם אלא בטביל

בטביל נסות הרוח טנאמר טעמו טעמו ואל טנבכו ונפ' דטבת אמרו' אנוסי ירוס' אנוסי טחן היו ופרט' מדכרים בלטון גאווה וכפטיחא דלויכה רכתי ב'ט' מטח גיא חזיון אמרו' כי עליה כלך לנגות וגו' א'ך לוי אלו נסי הרוח והניאו רש' בפי' הכתוב ואתרו' ב'פ' דעירובין כל המספיל ענמו הקב"ה מנכיהו וכל המנכיהו ענמו הקב"ה מספילו וכפ' חלק תניא מטמיה דריב'ק פרתה שחירף בענמו נפרע ממנו הקב"ה בענמו סנחריב שחירף ע'ו שליח נפרע ממנו על ידי שליח ופרט' פרתה שחירף בענמו ולא ע'ו שליח לא היה כיווי כ'כ' ולכך הקב"ה כמו כן נפרע ממנו בענמו ואינו מתבויס ב'כ' דאינו דומה מתבויס מן הגדול למתבויס מן הקטן סנחריב שחירף ע'ו שליח דיינו כיווי יותר א'ך הקב"ה נפרע ממנו ע'ו שליח ומתבויס יותר ע'כ' ומנינו למדין טכסהקב"ה נפרע ע'ו שליח הוא כדי להספ' ל' ולבוישו יותר והנה כל מקום טנכזר שליחות הוא ע'ו שליח וכדאמרין ב'פ'ק דמעניות חרץ יס' מטקה הקב"ה בענמו וכל העולם ע'ו שליח טנא' הנומן מטר ע'ו חרץ וטולח מיס על פני חוגות והי טלמדו דכל העולם מטקה ע'ו שליח מאומרו וכולח ונפ' חלק אמרין לא אליכם כל עובדי דרך א'ך עמרם אמר רב טטאוני כעובדי על דת דאלו כסדום כתיב וה' המטיר על סדום ואלו בירוש' כתיב מרדום שלח אש בענמותי ופרט' כסדום כתיב וה' המטיר הוא בענמו והכא כתיב שלח על ידי שליח :

ובזוה נכא לכונת המאמר בכל הנביאות קשות טנתנבא ירמיה על יס' בא ישיעיהו ורפאלו שיש' היו נסי הרוח ונא ירמיה והתנבא עליהם נכוונות קשות טה' יספילם בתכלית הטפלות טכך היא המדה שכל המנכיהו ענמו הקב"ה מספילו והתנבא על יס' ואמר מרדום שלח אש לומר שפרע מהם ע'ו שליח כדי להספילה ולבויסם יותר לפי טאינו דומה מתבויס מן הקטן למתבויס מן הגדול ולזה בא ישיעיהו ורפאלו ואמר שהחזורים בתשובה הקב"ה מנכיהו אותם בתכלית הרוממות טכך היא המדה שכל המספיל ענמו הקב"ה מנכיהו והתנבא עליהם ואמר כי כה אמר דם ונטא מרום וקדום אשכזו ואת דכא וספל רוח י סהכונה היא אבי את דכא טהב"ה מרכין טכנימו עליו וזהו תכלית הרוממות והיו מכירא עמוקת' לאינרא רחא טכתחל' לא רנה ה' לפרע מהם בענמו אלא נפרע מהם ע'ו שליח כדי להספילם ולבויסם ביותר וכדי בזיון ואחריו כן שהספילו טנמם כתיב בהם מרום וקדום אשכזו ואת דכא וספל רוח לומר טאף שטכנימו היא כסתי מרומים מ' חני את דכא טמרכין טכנימו עליו וזהו שסיים הכתוב להחיות רוח טפלים ולהחיות לב נדכאים טכך היא המדה שכל המספיל ענמו הקב"ה מנכיהו כי גבוה מעל גבוה טומר ישראל ה' עוול לטמו יתן :

דרך צדקה דרוש שבעה עשר
בר פ' לך לך פמ' ד' ס'י' ג' ואל ר' חזן כסר ר' חנינא פתח רשע עושה פעולת סקר וזרע נדקה סכר אמת רשע עושה פעולת סקר זה נמרוד שהיו פעולותיו של סקר וזרע נדקה סכר אמת זה אברהם טנאמר וטמרו דרך ה' לעשות נדקה ומטט ע'כ' :

גודל המלוה הזאת מעשה הנדקה גלויה ומפורסמת לעיני כל ישראל שהיא לאות אמת על הסם המיוחד אשר פי ה' יקבנו בניס אהם לה' אלקיכם ואמרין בספרי בניס אהם לה' אהם קרויים בניס ואין אומות העולם קרויון בניס והכו מנן במטת חסידים חביבין ישראל טנקרלו בניס למקו' ועבודת הנדקה היא לאות על טס זה וכדאמרין ב'פ'ק דכ' טאל טורניסרובוס

טורנוס ורומוס הרפת את ר"ע אם אקיסם אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם אחר ליה כדי להכלל אנו בהם מדינה של בנינים ח"ל אדרבה זו מחייבתם לבנינם אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך ב"ו שכעס על עבדו וחסדו בנות האסורים וגזר עליו שלא להאכילו ושלל להסקותו והלך אחד מהם והאכילו והסקתו לכססמע המלך הלא כועס עליו ואתם קרויים עבדים שנא' כי לי בני ישראל עבדים אחר לו ר"ע אמשול לך משל לה"ד למלך שכעס על בנו וחסדו בבית האסורי' וזהו עליו שלא להאכילו וכו' ואנו קרויים בנינים שנא' בנינים אתם לה' אלהיכם כמצינו למדין שמנות הנדקה היא דוקא ליש' לפי שנקראו בנינים למקום :

ובזה

ויבן מאמר הכתוב נדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת רגון מלך בעבד משכיל וגו' ורזל בפ' השותפין אמרו נדקה תרומם גוי אליו יש' שנא' ומי כעמך יש' גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת כל נדקה וחסד שהגויים עושים חטאת הוא להם שאין עושים אלא להתנדל' שנא' די ליהווי מהקרבין כיוחמין לחלקא שמיא ומכלו לחיי מלכא ובגוהי' והנה כפי פירוטם מאי דכתיב וחסד לאומים קטאת מייירי כנגד הכותים דהיינו שהנדקה שפועים הגוים עם ישראל הוא לחטאת להם לפי שאינם עושים אלא להתנדל' אך כפי דרכינו אפשר לומר דהכתוב מייירי כנגד המקבלים ויתיישב מאי דסמיך ליה רגון מלך בעבד משכיל' והכוונה נדקה תרומם גוי אליו ישראל כלומר שדוקא בישראל נחשבת הנדקה לתנוה לפי שהם קרויים בנינים ואף שכעס המלך על בנו מי שכח והאכילו והסקתו המלך משגר לו דורון' אבל וחסד לאומים חטאת כלו' חסד שנעשה עם הגוים הוא לחטאת לפי שהם קרויים עבדים ורגון מלך בעבד משכיל דוקא וזה שכעס עליו המלך וגזר עליו שלא להאכילו ושלל להסקותו והלך זה והאכילו והסקתו כששמע המלך הוא כועס עליו' ובוה יבבאר מאי דאמרינן בס"ר פרשה ט"ז סי' ג' וזל יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך הנדקה היא ליש' שנאמר ולך תהיה נדקה ע"כ ומזהר' יפה נדחק בפ' מאמר זה ולפי דרכינו דברים כפשוטן שהנדקה היא דוקא לישראל לפי שנקראו בנינים אבל לגוים הוא לחטאת לפי שהם עבדים ומי שפועה נדקה עמהם המלך כועס עליו' ועל

ועל

פי זה יובן מאמר רזל בס"ר פרשה א' סי' ח"י וזל ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מזהרים להן לא נאמר אלא אליהן תלמד שבעבדות אותן להודוון להן ולא קבלו ממנו ותחיינן את הילדים וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהן אין אנו יודעין שקיימו את הילדים למה הוכרך הכתוב לומר ותחיינן את הילדים יש קלם כמוד קלם לא דיינן שלא קיימו את דבריו לא עוד הוסיפו לעשות להן טובות יש מהן שהיו עניות והולכות המילדו' ומנכות מים ומזון כו' והן מחיות את בנייהן הוא שכחוב ותחיינן את הילדו' ע"כ' וכיוצא בזה איתא בפ"ק דטוטה' ומה שיש לעמוד בזה כבר נתבאר בדרך האתרים דרום שני יע"ש' אמתם אחתי נבאר לי לדקדק דלפי דברי רזל כ"ל דגם שאלת פרעה שאמר מדוע עשיתן את הדבר הזה ותחיינן את הילדים' סייעו שנודע לפרעה מה שהיו מספקות להם תים ומזון ותפסם עליהן על כך וכ"כ בפ' מהר"ם יפה זל' והנה דבריו הם מוכרחים לדעת המדרש שהקושיא היא מיתורא דקרא דה"ג בשאלת פרעה איכא יתורא דכתיב מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן את הילדו' וכפרט לסברת ה"ג בנמרא שכתב שדרסת הנמרא היא מללא כתיב ולא המיתו דודאי שקושי' זו שייכא נמי נבי שאלת פרעה דהול' ולא המיתו את היקשום ואמר ותחיינן שמתע שנודע לו מה שהיו מספקות להן קיש ומזון' ולפי זה יש לתמוה בזה דא"כ מה תשיבה השיבו המילדות

המילדות באמר' כי לא כנשים המצרות כו' דהא תינח לשאלת מ"ת לא המיתו את הילדים נדקה תשובתן אך לשאלת מפני מה היו מספקות להם מים ומזון מה תשובה השיבו לו באומרים כי לא כנשי וגו' ותמתי מתהר"ם יפה איך לא נרגש מזה' ונראה דובא לכלל יישוב עם מאי דאמרינן בפ"ק דמ' סוטה וזל בילדכן את העבריות ודאיתן על האכנים מאי אכנים א"ר תינן סימן גדול חסר להן אמר להן בשעה שכורתם לילד ירכותיה מטנגנות כאכנים ע"כ ופרט' סימן גדול שלא מטלנו האם ותחביאנו ותאמר נפל היה זה לכם הסימן של לידה מטלנה ותהרנוהו ע"כ' ותהר"ם יפה בס"ר פ"א סי' ז' הביא דברי רש"י הללו וכתב וזל ולכי מהר"ם פירושו כי המילדת עומדת על האשה עד לידתה אותה ומה פחד שתטלנו האם ותחביאנו ולי היה נראה שכך פירושו שמנות פרעה להמיתם קודם נאחם לחון להסתי' הדבר כל שאפשר שתחשוב האם שמת בכטנה ולכן אמרו אם בן הוא והמיתו אותו א"ר חגיגא סימן גדול חסר להן בן פניו למטה בת פניה למעלה כי קודם יביאתו לחון שעדין לא נראה זכרותם היה מנוה להרגם וזה כשהולד עומד לנאחם חון כשנפת' הקבר שהמילדת מסוימת בהולדתו תכנים ידה ותחנקו ע"כ'

והנה

מ"ם הרב שמנות פרעה היתה להמיתם קודם נאחם לאויר העולם הם דברים ראויים אליו' אך בטעמא דמלתא כ"ל דהיינו משום דישראל אינם מזהרים על העובדים ואינם חייבי' אלא אחר שינא לאויר העולם וידעינן שכלו לו חדשו' והנה פחד פרעה אולי לא ישתעו אליו בס"ד ולפיכך נתן להן ענה להמיתם קודם נאחם לאויר העולם כדי שלא יחשב לס"ד ובוה יקיימו דבריו וכתן להם סי' על זה ואף שבני נח מוזהרין על העובדים וכדאמרינן בפ"ד מיתות חסום ר"ז אמרו אף על העובדים דכתב שופך דם האדם באדם כו' איוהו אדם שהוא באדם הוי אר' זה עובר שבמעי אמו וכן פסק הר"ם פ"ט מ"ה מלכים מ"ח הדבר ידוע שחלקו אבות העולם הם ישר' קודם מזה תורה יצאו מכלל בני נח לגמרי דהרמב"ם ס"ל דמיתו אברהם יצאו מכלל בני נח וכת"ם בנמ"ר נבי עשו ודלמא ישראל חסודם שגאו וכן הוא דעת מהר"ם יפה' אך רבני דרפת והר"ם ס"ל דעד מתן תורה לא יצאו מכלל בני נח ומה שהיו תקיימים כל תקוה היינו דוקא להחמיר ולא להקל כמו שכבר נתבאר כל זה באריכות לעיל בדרך האתרים דרום א' יע"ש והנה קרעה היה סבור דקודם מתן תורה יצאו מכלל בני נח ויש להם דין ישראל מתם ואפי' להקל ומ"ה גוה להרג את הילדים קודם נאחם לאויר העולם דבוה לא היו מזהרות המילדות'

ובזה

נבא לכונת המאמר שפרעה שאל להן מדוע עשיתן הדבר הזה שלא המיתן את הילדים קודם נאחם לאויר העול' מאחר שאיכנס מוזהרין על העובדים שכבר יבאחם מכלל בני נח לגמרי' וכי תאמרו שאתם סבורים כס' החולקי' דס"ל דקודם מתן תורה לא יצאו מכלל בני נח כי אם לשמיר ולא להקל וכיון שבני נח מוזהרין על העובדו' גם אתם מוזהרים על העובדים א"כ איפא למה הויתם תשייבות להזותם בזה שהייתם מספקות להם מים ומזון ואלא כפי דבריו' שלא יבאחם מכלל בני נח אין אתם נקראים בנינים כי אם עבדים והנה ה' לא נתנה אלא ליש' שנקראים בנינים אך הם נקראים עבדים איסורא נמי איכא וכת"ם טורנוסוס זו היא סתחייבתם מנא' שקר פרעה היא קו' ענוהה מלא ימנע דאי ס"ל למילדו' דיבאו מכלל בני נח לגמרי למה לא המיתו את הילדים קודם נאחם לאויר העולם מאחר דישראל איכנס מוזהרים על העובדים ואי ס"ל דלאו יצאו מכלל בני נח ומ"ה לא המיתו את הילדים אפי' קודם נאחם לאויר

דרך צדקה דרוש יז

לאויר העולם מסודר לנו נח מזהיר על העוברי א"כ לתת היותם מספקות להם מים ומזון שהרי בני בנינו נקראין בנינו אלא עבדים לזה הטיבו המולדות כי לא כנסים וגו' כלו' מה שלא חיותו את הילדים קודם לזאת לאויר העולם אין הטעם מסוס דאית להו דלא ילאו מכלל בני נח אלא היונו מסו' כי לא כנסים המגוריות העבריות וגו' ואם כן ליכא קושיא כלל דלעולם דס"ל לחילדות דינאו מכלל בני נח לממרי ומ"ה היו מספקות להם מים ומזון מסוס דנקראו בניו ואיכא בהו מזה בעשיית הגדקה וזה שלא חיותו את הילדים קודם לזאת לעולם הוא מטעמא אחרינא כי לא כנסו' וכו' באופן שבתשובה זו הטיבו לב' השאלות.

ובזה

יתבאר קצת פסו' בפ' וירא הס' המדבריו' וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ונברכו בו כל גווי הארץ כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' . וזל בהו טיבא חלל בתמי דקאח' המכסה אני מאברהם וקאמר דזה לא יתכן מסוס דאברהם היו יהיה דאין תלוי זה בזה . ורזל נשפיררו בזה ואמרו סאינו נפית טעם להמכסה אני מאברהם אלא מסוס דנפית ובר דיק לברכה אשר הב' הוכרתי את הנדיק ואינו מברכו ואברהם היו יהיה לגוי גדול והביא רסו' אנהו זו כפי' . עוד יש לקדקק במה שסיים ונברכו בו כל גווי הארץ דמה ענין זה לכאן דבשלמא ואברהם היו יהיה לגוי גדול היא ברכה לאברהם בעצמו אבל מה שיתברכו בו כל גווי הארץ מאי שיאטיה הבא ותו כמאי דקאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה דנרא' שהוא נפית טעם למ"ס ואברהם היו יהיה לגוי גדול כלומר למה אני מברכו שהיה לגוי גדול לפי טעם זה מעלה זו טעמה דקדקה ומשפט דלמאי אנטרדי לזה דפשיטא שהקב"ה נותן סדר טוב להולכים בדרכיו ולטומרו מנפיו . ותו וכו' זו כלכך עשה אברהם והלא כתננה בכתה נשויכות ולא הוה אחריו ואם כן למה נקט מעלה זו כל נדקה טפי תכחה מעלות טובות שהיו באברהם .

והנה

בטעם הפיחה שמהו' והאמר המכסה אני מאברהם ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' . וזל בהו טיבא חלל בתמי דקאח' המכסה אני מאברהם וקאמר דזה לא יתכן מסוס דאברהם היו יהיה דאין תלוי זה בזה . ורזל נשפיררו בזה ואמרו סאינו נפית טעם להמכסה אני מאברהם אלא מסוס דנפית ובר דיק לברכה אשר הב' הוכרתי את הנדיק ואינו מברכו ואברהם היו יהיה לגוי גדול והביא רסו' אנהו זו כפי' . עוד יש לקדקק במה שסיים ונברכו בו כל גווי הארץ דמה ענין זה לכאן דבשלמא ואברהם היו יהיה לגוי גדול היא ברכה לאברהם בעצמו אבל מה שיתברכו בו כל גווי הארץ מאי שיאטיה הבא ותו כמאי דקאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה דנרא' שהוא נפית טעם למ"ס ואברהם היו יהיה לגוי גדול כלומר למה אני מברכו שהיה לגוי גדול לפי טעם זה מעלה זו טעמה דקדקה ומשפט דלמאי אנטרדי לזה דפשיטא שהקב"ה נותן סדר טוב להולכים בדרכיו ולטומרו מנפיו . ותו וכו' זו כלכך עשה אברהם והלא כתננה בכתה נשויכות ולא הוה אחריו ואם כן למה נקט מעלה זו כל נדקה טפי תכחה מעלות טובות שהיו באברהם .

עוד

נקדים מה שכתבנו בדרך האחרים דרוש ב' דמה שהיה אברהם מתירא החמול ואמר נסתכלתי באגטנגניות שלי ואינו ראוי להוליד בן והטיב לו ה' נח מאגטנגניות בלך הוא לפי שישאל אינם תחת המול אך בני נח הם תחת המול ואברהם היה עבור שלא ינא מכלל בני נח ואם כן הוא תחת המול והטיב לו נח הממול לפי שאין מזל לישראל וזאת ינא מכלל בני נח .

עוד

כתבאר בדרוש הנז' דמדקאמר ליה הב' ונברכו בך מוכרחים אני לומר שנחללו לי לאברהם כל עונותיו שחטא קודם שנתגייר ואפילו מדניו אדם פטור וא"כ עכ"ל טיבא מכלל בן נח לממרי ומסוס הכי פטור מדניו אדם שהרי נסתה דינו דאי לא ינא מכלל בן נח הרי הוא חייב בדניו אדם שהרי לא נסתה דינו וכל מי שחייב בדניו אדם אף שפטו בדניו שמים אין מטיבין לאחרים בסבילו כמו טיע"ס באורך .

ובזה

נכח לכונת הפסוקי' שה' אחר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה והלא כבר זכה אברהם בכל הארצות האל בחוקה שהחייק שאלך בה למרבה ולרבה וא"כ בדרך אני ליתלך עמו בזה טעמי דנה' להפוך את העדים הללו . וכי תימא מג"ל זכה בערים הללו חיתא דאברהם לא ינא מכלל בני נח ואם כן בני נח אינם קונים בחוקה וכיון שלא זכה בה אברהם אין לירך להודיע לאברהם הפי' העדים הללו . לזה אמר דזה אינו חלל דאברהם היו יהיה לגוי גדול ואם חיתא דלא ינא מכלל בני נח אין יתכן שאברהם יהיה לגוי גדול והלא בנ"ח הם תחת המול ואין ה' מסדר המול בסבילו בני נח אלא עכ"ל דאברהם ינא מכלל בני נח . וזאת טעמי שמתני לו ונברכו בך כל גווי הארץ טעמי לחרי' בסבילו וגם זה הוא הוכחה טיבא מכלל בני נח לממרי דאם חיתא דלא ינא מכלל בני נח א"כ הרי היה חייב לאברהם בדניו אדם ממה שחטא קודם שנתגייר שהרי לא נסתה לא דינו ולא מיתמו וכל שחייב בדניו אדם אף שפטור מדניו סמי' אין ה' מטיב לאחרים בסבילו ואם כן כיון דונברכו בו כל גווי הארץ עכ"ל דינא אברהם מכלל בני נח ואם כן מוכרח אני להודיע לאברהם הפי' שמים סדוס כבר זכה אברהם בארצו הללו בחוקה שהחייק בהם . וכי תימא דעיקרא דדינא פירכא דלמה קודם מתן תורה הונא את אברהם מכלל בני נח עד שסנית את המול שפברו וגם שאתה מטיב לאחרים בסבילו סוס הוראות טיבא מכלל בני נח היה לך להניחו בדיון בני נח ויקיים המורה לחומר בעלמא ולא ינא מכלל בני נח לזה הטיב ה' תכלין מלמתי באברהם להניאו מכלל בני נח ושלמתי לו מדה כנגד מדה והוא כי ידעתיו אשר יצוה ונמר ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ואם כן מוכרחים אני לו דאברהם כנדקה זו שהיה וכו' בה הרבה ומנהג לבניו אחריו לעשותה צילה דרעתו שכל מי שמתגייר אף קודם מתן תורה ינא מכלל בני נח לממרי ונקראים בניו ומסוס הכי עושה נדקה עמהם דאי לא פיתא הכי דלא ינא מכלל בני נח א"כ הרי נקראים בניו אלא עבדים ואם כן זו היא שפתיבתם להנינם וכסבת טריגיסרופוס

טורנוסרוסוסיכיון שהוא סבור דכל מי שמתגייר יצא מכלל בני
 נח גם אנו שלמתי לו מדה כנגד מדה והנחתי אותו מכלל בני
 נח וטדדתי מערכות הטמים בטבילו ואברהם היו יהיה לנו
 גדול וכן ונברכו בו כל בני הארץ שהם שתי הוראות שיגא
 מכלל בני נח למתרי וכיון שכן כבר זכה בארנות הללו בחוקה
 שהחזיק בהם בהלכות לארכה ולרחבה ואם כן מוכרח אני
 להודיע לאברהם הפיכת הערים הללו מאחר שכבר זכה בהם
 וכדכתיבנא *

ועל

פי זה יש ליישב סדר הפסוקים פרשת לך לך דכתיב
 וה' אתר אל אברהם וגו' שא לא עיך וראה מן המקום
 אשר ראה שם לפנה ונגבה וקדמה וימה כי את כל הארץ אשר
 אתה רואה לך אתננה וגו' ושתי את זרעך כעפר הארץ וגו' קום
 התהלך בארץ לארכה ולאחנה כי לך אתננה * ויש לדקדק
 דבתחלה הכתיבו בכטורת הארץ כדכתי' כי את כל הארץ אשר
 אתה רואה לך אתננה וחור וכטרו בכטו' הזרע כדכתיב ושתי
 את זרעך וגו' וחור לו קום התהלך בארץ וגו' ומן הדאוי שאחר
 שאמר לו * כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה
 היל'ל קום התהלך בארץ שהכל הוא בענין כטורת הארץ ואח"כ
 יאמר לו ושתי את זרעך וגו' * אך לפי דרכינו נראה דמה
 שאמר לו קום התהלך בארץ הוא הכרח ג"כ להבטחת כטורת
 הזרע * והנה כבר נתבאר שאבר' היה תפירא מהמול לפי טראה
 באיטננות טלו שלא היה לו בן והיה סבור שלא יצא מכלל בני
 נח וכיון שכן לא היה ראוי שיטיו לו בנים שהרי בכני נח אני
 הקב"ה משנה המול והטיב לו ה' גא עלנטג' סלך שאין מול ליש'
 ואתה כבר יצאת מכלל בני נח * והנה ה' הכתיבו בתחילה
 בכטורת הארץ ואח"כ הכתיבו בכטורת הזרע ואמר לו ושתי
 את זרעך כעפר הארץ' ואח"כ חור ואמר לו ראה לטתי הכטוחות
 לו שיפקיימו קו' התהלך בארץ לארכה ולרחב' להיינו שתקנה אותה
 בחוקה א"כ כבר נתקיים כטור' הארץ וגם כטורת הזרע דמאחר
 ושאני אות' לך שתקנה הארץ בחוק' יתברר לך כירור נמו' שאין לך
 דין בני נח כלל שהרי כן נח אינו קונה בחוקה וכיון שהודעתי לך
 שינאת מכלל בני נח גם כטורת הארץ יתקיים לך שכבר ידעת
 שאין מול לישראל וכדכתיבנא *

מעשה

אשא עיני ליישב דברי המאמר הקודם * ואיכא
 למידק דמאי קמ'ל קרא דנמרוד הרשע היו פעולותיו
 של שקר ואברהם אבינו שהיה זרע דקדק כי מי לא ידע בכל
 אלה ותהר"ס יפה נדחק הרבה בפי' מאמר זה ועוד יש לדקדק
 דאינו מקביל ע"ה שאברהם היה עושה דקדק לנמרוד שהיו
 פעולותיו של שקר והמקביל של מעשה נמרוד הוא מה שאברהם
 הכיר את בוראו והודיעו לכל באי עולם *

אמנם

על פי הקדמתו יתבאר היטב שכבר כתבנו לעיל
 שלא הותרה הנדקה לעניים אלא מטום דאנו
 קרויים בני * ואמרין בכ"ר לך לך פרשת מ"ג סי' ח' שאברהם
 היה מקבל עובדים וטבים ומאכילם ומטקם ובס' יודא פרשת מ"ט
 סי' א' אמרין לעשות דקדק ומספס בתחילה דקדק ולכסוף
 מטפס הא כינר אברהם היה מקבל את העובדים וטבים משאיו
 אוכלים ושותים אחר להם ברכו ואמרו ברוך אל עולם שאכלנו
 משלו אם מקבל עליו וברוך הוא אכיל וסתי ואויל ואויל מקבל
 עליה וברוך הוא אחר ליה שב מה דעלך וכו' מן דהוי חמי היא
 עקתא דהיה עקי ליה הוא אחר כדך אל עולם שאכלנו משלו היו
 לכתחילה דקדק ולכסוף מטפס ויש לדקדק דאי ע"מ שינתגירו
 היה יחיד להו תחלה דקדק זו מתינו וכל שלא נעשית מחטבתו
 מתחילה נתי מטפס הוי * ולא תסול עליו מלת דקדק בטום ומן
 אלא כסוף בד הוי מקבלי' להנתגיר ושו קשה מאי דעתי' דאברהם'
 להאכילם *

להאכילם כסתם ואח"כ לפתע מהם דמי האכילה דאם כסתם
 כונתו כחורת מתנה אף לכסוף לא מני כעב מהם * ויראה דר"ל
 קבעו דרסתם בפ' ויטע אשל בכאר טבע ויקרא שם כסתם ה' אל
 עולם ואמרו ז"ל ר"י ור"ן חד אמר פרדם וחד אמר פונדק על
 דעתי' דר"ן היה מקבל את העובדים ואת הטבים ומאכילם
 ומטקם היה אחר להו ברכו אל עולם שאכלנו משלו וכו' * ונראה
 דלעולם אברהם היה מאכילם תחלה חנם אין כסף דכל האומר
 לחברו אכול עמי סתם פטור מדמי האכילה דמתמחא בחנם
 קאמר וכת"ש הר"ן בפ' טני דייגי נאור' כסתם הרטב"א אהיה דמי
 טהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את חסמו ולכך קרי ליה
 דקדק תחלה כיון דלא היה יכול לתבוע מהם דמי האכילה מיהו
 אחר שאכלו ולא בעו ברובי היה אתי עלייהו כחורת מטפס
 דהענין הוא דאמרין בנמר"א ר"ל דמי כתיב הטמים טמים לה'
 והארץ נתן לבני אדם וכתיב לה' הארץ ומלואה לא קטיף כחן
 קודם ברכה כחן לאחר ברכה נתנא דאם לא ברכו אף אברהם
 אבינו לא היה זוכה בה ואינה מכלו דלה' הארץ ומלואה כפוש
 וזה כנע אס היה מפרנס אותם כסתם כחורת מתנה אס
 הדברים הנאכלין אינו טלו ונגמא יחוב להו מה שאינו טלו דלא
 זכה המקבל * והו' ויקרא גם כסתם ה' אל עולם דמאחר דקודם
 ברכה לה' הארץ ומלואה והוא אל עולם לא מני יחוב להו והשתא
 אח"כ ספיר דבתחלה דקדק ולכסוף מטפס * וכסתם מהר"ס יפה
 ז"ל ואין להקשות טוראה כלנינ שמאכילם לשיקבלו חמותו
 וכשאינם מקבלים כח עליהם בעליהבי אסור לו לחונן דקיס
 ופוחזים על דרך חיי לי שנתתי פתי לעם הארץ ע"כ *

ויש

לדקדק דאכתי אף הותר לו לאברהם לעשות דקדק
 עם נויס והלא לא הותרה הנדקה לא לישראל שנקראו
 בני אהל בניוסי איסורא נמי איכא * אלא עכ"ל שאברהם אבינו
 היה מניירן לגמרי וכדאמרין בכ"ר פרשת ט"ל סי' ב"א וזה
 הנפס אשר עשו בחזן אחר רב הונא אברהם היה מנייר את
 האנשים וזהו מניירת חז הנשים ללמדך שכל מי שהוא מקרב
 את הנכרי ומניירו באלו כראוי וכתב מהר"ס יפה דעטמא מטום
 דנר שנתגייר בקטן סגול דמי * וישעם זה אינו נודק אלא בגז
 צמור טבא לכלל ישראל ואם כן ע"כ ס"ל לאברהם דכאמרי הנייר
 היו יונאין מכלל בני נח לגמרי והיו נקראים בניו כדון כל
 הנרים שנקראים בני' טאם לא יצאו מכלל בני נח למתרי כי אס
 להחמיר ואינם נקראים בניו כי אס עבדים הא איכא איסורא

ונראה

וכמו שאמר טורנוסרוסוס וו הוי שמחייבתם לנתיבם :
 נראה מאי דקטיף לי בדברי הר"ם פרס' וישב"ד"ה
 כי כסתה פניה שכתב וז"ל אף הותר לו לבא על
 הוונה בו' וכסוף דבריו כתב זמא זל דאמרו גדי שנתו לה
 זחמתו ופתילו ומטרו לערבון לא היה אלא לפיכך בעלמא אכל
 מכל מקום קדשה אחר כך בכסף או בשטר ואחר כך בא עליה
 ע"כ * ויש לתמוה דהיכי תסכת לה קדוסינ' והלא ק"ל התקדש
 בלא עדים אפילו שניה' מודים אינה מקודש' דאין דבר שבערוה
 פחות משנים וכל זרעו של יעקב קרובים היו ליאודה זאם כן הוה
 ליה מקדש בלא עדים דלא הויה מקודשת ואם כן מה הועיל מה
 שקדשה בכסף או בשטרינור' שקדשה לפני גרים טגירים אברהם
 ואמרין בכ"ר סדר וישב פרשת פ"ד סי' ג' טגס יתקב זיעקב היו
 מניירים ניורים ועכ"ל טהיו מניירים אותם לגמרי כדך יטראל
 דאם לא היו אלא נר תוסב שקבלו טבע מנות בני נח אכתי
 פסולי עדות הם ואיב' מקדש בלא עדים * וכו"ר סדר לך לך
 ברשה מ"ג סי' ב' אמרו' וירק את חניביו בעלי חניכוס טמם
 אברהם כסתו ע"כ ופירש מהר"ס יפה שהגדים היו נקראים כסתו
 כדרכינו היום לקרות סגרים אברהם כי הוא היה תחלה
 לגרים

דרך צדקה דרוש יח

נדרים עד כאן אלא שהיו נדרים נמורים ויגורו מכלל בני נח
לנמרי

בזה

נבא לכונת המאמר דרבי אבין ס"ל דהטעם שהפיל
נמרוד לאברהם אבינו לכבדן האש וכי לא ידע
הקב"ה מנין לאזהביו ולטומי מנותיו אלא היינו מסוס דהיה
ס"ל שקודם מתן תורה לא יגורו מכלל בני נח לנמרי וזהו
מודעת זאת דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' ואם נהרג ולא
עבר הרי זה מתחייב כנפשו וכמו שנתבאר בדרך האמרים דרוש
פ' ולזה רצה לאונסו לאברהם שיעבוד על ואחר לא ימנע אם
יעבוד הרי נעשה רנונו ואם ימסור נעמו למיתה פשיטא שלא
יעשה ה' לו גם דמאחר דאינו מנווה איסורא קא עביד למסור
ענמו ולזה אמר רשע עושה פעולת שקר זה נמרוד שהיו
פעולותיו שקר מסו' לפני האמת אברהם יגור מכלל בני נח
לנמרי והיה מנווה למסור ענמו על קדושת ה' ומסוס הכי הו'לו
הקב"ה וכי תימא מנין לנו שנמרוד לא נדק במחשבותיו שאתה
אומר עליו שפעולותיו שקר אימא דלעולם דנדק מסוס דלא
יגור מכלל בני נח ומה שנינו אברהם הוא בטביל יעקב וכמ"ס
פר אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לזה אמר
וזרע נדקה שכר אמת זה אברהם שנאמר ושמרו דרך ה' לטעם
נדקה ומטעם ומדחוינן דהקב"ה קובע שכר לאברהם על מה שהיה
עושה נדקה עם באי עולם ע"כ הטעם לפי שמסתניידו יגורו
מכלל בני נח לנמרי ונקראו בניו למקום דאי לא יגורו מכלל
בני נח א"כ לא מיקרו בניו כי אם עבדים ואיך נכחו הכתוב
במה שהיה עושה נדקה והלא איסור' נמי איכ"ל ודאי דקוטטא
דמלתא דיגורו מכלל בני נח וא"כ קרא דרשע עושה פעולת
שקר מתוקם ספיר כנמרוד הרש' שהיו פעולותיו של שקר טענה
במה שהיה סבור שלא יגורו מכלל בני נח והנה אמת יגורו
מכלל בני נח לנמרי ובדין הוא שיטול שכרו והיה מעשה הנדקה
שלום

דרוש שבנה עשר

במדרש

דרש ר' לוי מאי דכתי' מי זה בא מאדו המון
בנדים מבגרה זה הדור בלבוסו נעשה ברב
בחו אני מדבר בנדקה רב להוטיע לטעם לבא כטיובא ה"ה
לכלות את האומות מן העולם כמיס' כל מעלה ואומרי'
לפני כב"ה כלום יס לפניך משוח פנים מה כפתנו או מאלו הללו
כופכי דמים והללו כופכי דמים הללו מנלי עדיות והללו מנלי
ערויות הללו עובדי ע"ז והללו ע"ז אומר הכ"ה לתיכאל סניגורן
על יסדאל החור להם מסוכה באותה טעה מוכאל סניגורן על
יסדאל מתמוקק שנאמר בעת ההיא יעמוד מוכאל טרכס ואין
עמידה אלא שתוקה שנאמר עמדו ולא יכלו דבר אחר הכ"ה
לתיכאל נסתקתת אני מדבר שנאמר אני מדבר באיזה ונות אני
גיאולס בטביל הנדקה שהיו עובין אלו עם אלו כאלמלא הנדקה
לא יתקיימו שמים וארץ הו' אני מדבר בנדקה רב להוטיע ע"כ
הלא מראש מודעת זאת גודל מעלת הנדקה כי רבה היא
ואמרינן במדרש וז"ל הסקופה ממטון קדשך בא
וראה כמה גדול כמה על נדקה שמהפכת מדת הדין למדת
הרחמים שהרי כל הסקפה שבמורה הוא לרעה שנאמר ויסקופו
על פני סדוס וכן הוא אור' נסקפה ומייב' אם סיכרא חוץ מוז
שהיא לטובה נש' הסקופה ממטון קדשך ללמדך כגדול כח של
חנות עניים שמהפכת מדת הריונו למדת רחמים ע"כ ובוה
יובן מאי דאמרינן בפ"ח דעירובין דף פ"ו דרש רבא בר מרי
יגב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן יגורוהו אימתי יגב עולם
לפני

לפני אלקים כומן חסד ואמת מן יגורוהו ויש לדרק דרש
חידש רבא בפסטי' דקרא דהרי מקרא מלא כתיב יגב עולם לפני
אלקים חסד ואמת מן יגורוהו ויש ליישב עם מאי דאמרינן
במדרש כב"ר וז"ל כיו' עשות ה' אלקים ארץ וסמים כחלה עלה
במחשבה לברוא את העולם בדיו כיון טראה מאין העול' מתקיי'
בדיו שתף עמו מדת רחמים הו' ביום עשות ה' אלקים ארץ
ושמים ולפי זה הוקשה לו לרבא היכי קאמר קרא יגב עולם
לפני אלקים שהו' מדת הדין והא אמרינן טראה הקב"ה מאין העולם
מתקיים בדיו לזה אמר רבא אימתי יגב עולם לפני
אלקים כומן חסד ואמת מן יגורוהו שהיה הנדקה שמהפכת
מדת הדין למדת הרחמים וא"כ אפי' בלא שיתוף במדת הרחמים
יגב עולם לפני אלקים לפי ע"ז הנדקה אין כאן דין

ובזה יתבאר מאי דאמרינן במדרש איהו אשר איהו כנס
שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את
ידיהם ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי שנאמר יפתח ה' לך
את אוזניו הטוב ואם אינן פותחים את ידיהם לעשות נדקה מה
כתיב עם הן יעזרו במים ויבטו וגו' וכבר הביא הרמב"ן
אגדה זו בפ' על התורה פ' שמות יע"ט ויש לדרק דלמה
פרט מנות הנדקה יותר משאר מנות ועוד יש לדרק דמה
התייחסו' יש לתשובה זו למה שכתב חסד רבינו ואמר לי
מה כמו מה אומר אליהם והטיב לו ה' איהו אשר איהו שפירשו'
אם פותחין את ידיהם ועושים נדקה חף אני פותח את ידי כו'
ולכאורה אין קשר לדברים הללו אלו עם אלו אך כמה שכתבנו
יתיישב והנה הרב מוהר"ש יפה בשמות רבה פרשה ב' ס' ו'
ד' אבל במדרשים כו' כתב כי שאלת מה שמו היינו אם הנאול'
במדת הדין או במדת רחמים כל' שאלם היא במדת הדין דוקא
הם חוטטים אולי יחסאו ונחס ה' אבל אם במדת רחמי' יודעים
בודאי שגואלם מאחר שאינם ראויים לנאולה והוא אומר שעתיד
לנאולם לפי שכן אותם במדת רחמים ורחמי' ה' הם לעולם ועד
כי לא כלו רחמי' ובוה נבא לכונת המאמר שמשו רבינו
סל' מה שמו מה אומר אליהם כלום' אם הנאולה היא במדת הדין
או במד' רחמי' וכדכתיב לזו הטיב לו ה' דמה איכפת לזה בזה
אם אני דן אותם במדת הדין מ"מ אני איהו אשר איהו כלומר
כנס שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את ידיהם
ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי כלומר שבידס הוא להפוך
מדת הדין למדת רחמים ע"ז הנדקה שטוטים וא"כ לעולם אני
מתכנב עמם במדת הרחמים וכדכתיבנא

ובזה יובן מאי דאמרינן בכרמית רבה פרשה ח' סי' ג'
א"ר סימון בשעה שבה הקב"ה לברוא את אדם
הראשון נעמו מלאכי הכרת כתיב כתיבין וחסרות חבורות מהם
אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא הו' חסד ואמת נפטר
נדק וכלום נקשו אמת אומר אל יברא טבילו שקדים חסד אומר
יברא שהוא גומל חסדים שלום אומר אל יברא דכולהו קטטה
נדק אומר יברא שהוא עושה נדקות מה עשה הכ"ה נטל אמת
והסליכו לארץ הו' ד ותכלך אמת ארצה אמרו מלאכי הכרת
לפני הקב"ה מה אמת מבוה טכסים שלך תעלה אמת מן הארץ
הו' ד אמת מארץ תנחם ונדק משמים נסקף ע"כ ויש לדרק
במאמר זה וכי לא ידע כל אחד בטענת חברו ואמת לא ידע
שהוא גומל חסדים ועושה נדקות ועוד אמאי לא קאמר חסד
כי אם מנהו וז' דמילות חסדים וכי אינם מקיימין ישרא' כי אם
מנהו וז' דנדקה ועוד יש לדרק בסוף המאמר דקאמר דתרגה
ה' לטענת מלאכי הכרת ואמר אמת מארץ תנחם מהו זה כסיים
הכתוב ואמר ונדק מכמים נסקף דהא נדק במקומו היה עומד
כנס בימה